

ШКУРОПАДСЬКА Діана,
аспірант кафедри економічної теорії та конкурентної політики
Київського національного торговельно-економічного університету
Україна, 02156, м. Київ, вул. Кіото, 19

E-mail: diana.shkuropadska2016@knute.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6883-711X>

СТІЙКІСТЬ СЕКТОРА ДОМОГОСПОДАРСТВ

Розглянуто економічну сутність сектора домогосподарств та характерні умови його стійкості. Здійснено оцінювання рівня стійкості сектора домогосподарств за 2008–2017 рр. Проаналізовано інституційне забезпечення стійкості сектора домогосподарств та запропоновано шляхи підвищення рівня його стійкості.

Ключові слова: сектор домогосподарств, стійкість сектора домогосподарств, інституційне забезпечення, шокові впливи, національна економіка.

Шкуропадская Д. Устойчивость сектора домохозяйств. Рассмотрены экономическая сущность сектора домохозяйств и характерные условия его устойчивости. Дана оценка уровня устойчивости сектора домохозяйств за 2008–2017 гг. Проанализировано институционное обеспечение устойчивости сектора домохозяйств и предложены пути повышения уровня ее устойчивости.

Ключевые слова: сектор домохозяйств, устойчивость сектора домохозяйств, институционное обеспечение, шоковые воздействия, национальная экономика.

Постановка проблеми. Стабільний розвиток та стійкість національної економіки залежать від інституційного середовища. Спрямування ресурсів на забезпечення стійкості національної економіки неможливе без врахування інституційних чинників, які визначають напрям руху суспільства, стимулюючи розвиток окремих секторів економіки, найменш досліджуваним з яких є наразі сектор домогосподарств, який відіграє ключову роль у її функціонуванні, виконуючи функції споживання, заощадження, інвестування, як специфічний внутрішній стабілізатор економічного розвитку суспільства.

Наразі в економічній літературі недостатньо досліджена проблематика функціонування та розвитку сектора домогосподарств, інституційні аспекти життєдіяльності та потенціалу домогосподарств у забезпеченні стійкості національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему стійкості економічних систем активно вивчають українські та закордонні дослідники й економісти-практики. Зокрема дослідженню формування, використання фінансових ресурсів домогосподарств та проблему

забезпечення їх стійкості в умовах трансформаційних процесів присвячено напрацювання О. Товстиженко [1], О. Мінц [2], М. Тарасюк [3], Т. Кізіма [4], І. Федуняк та І. Гурська [5]. Оцінку інституційного забезпечення розвитку сектора домогосподарств надано Н. Котис [6]. Дослідженню механізмів забезпечення стійкості економіки України до глобальних викликів і ризиків сучасності присвячено публікації А. Бойко [7]. Проблему природи стійкості соціальної сфери в умовах шокових впливів досліджує І. Штундер [8], способи та методи побудови індексу стійкості домогосподарств розглядають Дж. Бусбі та Т. Сміт [9].

Метою дослідження є оцінювання рівня стійкості сектора домогосподарств та аналіз інституційного забезпечення, що дасть змогу обґрунтувати шляхи підвищення рівня його стійкості.

Матеріали та методи. Теоретико-методологічною основою дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, застосування яких дало змогу досягти поставленої мети: системний – для визначення сутнісних характеристик стійкості сектора домогосподарств; теоретичного узагальнення – для визначення критеріїв дослідження інституційного забезпечення стійкості сектора домогосподарств; порівняння та систематизації – для аналізу та обґрунтування шляхів оцінювання індикаторів стійкості сектора домогосподарств. Інформаційна база дослідження представлена працями українських та іноземних науковців, статистичними даними Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України.

Результати дослідження. Національна економіка є системою, параметри стану якої обумовлюються специфічними закономірностями розвитку суспільства та країни. Одним з ключових завдань, що постали перед Україною в умовах трансформації, є необхідність перегляду підходів до взаємодії держави і громадян. Суспільні відносини визначають рівень розвитку держави, її демократизації та добробуту, оскільки розвиток людини як економічного суб'єкта обумовлюється еволюцією всієї економічної теорії.

У широкому розумінні домогосподарство є суб'єктом економіки, що складається з декількох осіб, які проживають на спільній території та ведуть спільне господарство для забезпечення своєї життєдіяльності. В основному домогосподарства формують особи, об'єднанні родинними та сімейними зв'язками.

Відповідно до Класифікації інституційних секторів економіки під сектором домогосподарств розуміють невелику групу осіб, які спільно проживають та об'єднують повністю або частково свої доходи та майно і спільно споживають певні види товарів та послуг (головним чином житло та продукти харчування) [10].

Досліджуючи проблему стійкості сектора домогосподарств, варто визначити сутність поняття "стійкість системи". Зокрема, під стійкістю економічної системи розуміють здатність зберігати та нарощувати життєво важливі параметри і функції на всіх етапах циклічного розвитку в умовах зовнішніх і внутрішніх впливів на неї [7, с. 44].

Під стійкістю сектора домогосподарств розуміють стан системи, який характеризується здатністю домогосподарств забезпечувати свою життєдіяльність за умов втрати джерел поточного доходу впродовж певного періоду часу. Критичний аналіз наукових підходів до визначення сутності стійкості економічної системи та її характеристик надає можливість визначити основні характерні умови стійкості сектора домогосподарств. Стійкий рівень сектора домогосподарств характеризується такими умовами:

- високий рівень диверсифікації джерел формування доходів домогосподарств. Якщо домогосподарство отримує дохід з одного джерела (зарплата), то рівень ризику його зниження більший, ніж у домогосподарстві, яке отримує дохід з декількох джерел (зарплата, дивіденди, дохід від здачі нерухомості);
- системне зростання рівня регулярних доходів домогосподарств (пенсій, стипендій, мінімальної заробітної плати, соціальної допомоги інвалідам);
- вигідні ставки іпотечного кредитування для населення;
- висока схильність до заощаджень з поточних доходів.

Зазначені умови характеризують не лише стійкість сектора домогосподарств, а й рівень розвитку та життя населення, і саме високий рівень доходів є фактором зростання його добробуту. Особливо їх роль відчувається в умовах економічної нестабільності, коли домогосподарства перебувають під дією шоківих впливів (реальна раптова зміна в умовах господарювання, що виводить параметри економічної системи за критичні значення [11, с. 5]). Реалізація зазначених умов стійкості сектора домогосподарств неможлива без державної підтримки, а саме інституційного забезпечення.

Аналіз інституційного забезпечення стійкості сектора домогосподарств варто здійснювати за *функціональним* (що враховує динаміку макроекономічних індикаторів стійкості домогосподарств) та *інституційним* (що висвітлює стан розвитку інститутів, органів влади, державних і недержавних організацій) підходами.

Інституційний підхід визначає можливості та умови для розвитку сектора домогосподарств, функціональний – надає можливість оцінити фінансовий стан та значущість для національної економіки від діяльності сектора домогосподарств. Оцінювання за обома підходами дає змогу зробити висновки про інституційний розвиток та стійкість сектора домогосподарств.

Під час аналізу рівня стійкості сектора домогосподарств розраховується 7 індикаторів. При виборі індикаторів для оцінювання рівня стійкості сектора домогосподарств за основу взято методичні підходи до оцінювання рівня стійкості економіки, розроблені Організацією економічного співробітництва та розвитку [12], і методичку розрахунку рівня економічної безпеки України [13], в частині порогових значень індикаторів (*табл. 1*).

Таблиця 1

Індикатори оцінювання рівня стійкості сектора домогосподарств*

Індикатор	Характеристика індикатора	Порогове значення
Кінцеві споживчі витрати домогосподарств до ВВП (%)	Характеризує рівень особистих споживчих витрат, які складаються з витрат домогосподарств на купівлю товарів та послуг до загального обсягу ВВП. Відображає зміну життєвого рівня населення	$\geq 50\%$
Частка кредитів домашніх господарств у сукупних валових кредитах (%)	Характеризує рівень кредитування домашніх господарств банками	9–21%
Частка домашніх господарств у валовій доданій вартості (%)	Відображає додатково створену в процесі виробництва вартість та характеризує рівень розвитку сектора. Відображає частку доданої вартості домашніх господарств у валовій доданій вартості, що формує ВВП країни	$\geq 30\%$
Частка наявних доходів домогосподарств у валових наявних доходах (%)	Відображає зміни міри перерозподілу доходів в економіці та частки наявних доходів, що припадає на сектор домашніх господарств	$\geq 50\%$
Коефіцієнт доступності житла (%)	Характеризує можливість родини придбати власне житло за власний накопичений капітал, не залучуючи кошти фінансових установ	$\leq 3\%$
Витрати домогосподарств на кінцеве споживання на душу населення (грн)	Характеризує витрати суспільства на товари і послуги, які використовуються безпосередньо для задоволення поточних потреб. Є вартісною характеристикою загального обсягу кінцевого споживання населенням матеріальних благ і послуг (фонд споживання)	\leq прожиткового мінімуму (грн)
Співвідношення кредитів і позик на житлову нерухомість домашніх господарств до сукупних валових кредитів	Характеризує рівень іпотечного кредитування домашніх господарств	$\geq 30\%$

* Незадовільний рівень (≤ 4 індикаторів), помірний рівень (5–6 індикаторів), достатній рівень (7 індикаторів).

Джерело: складено та систематизовано автором за [12; 13].

Більшість показників ОЕСР не розраховуються Державною службою статистики України, тому запропоновані показники адаптовано до української статистичної бази. Вибір зазначених 7 індикаторів (табл. 1) обумовлено тим, що вони характеризують стан споживчого попиту домогосподарств. Зміна споживчого попиту домогосподарств є функцією від їх доходів (як реальних, так і очікуваних), які зумовлюються рівнем заробітної плати, пенсій та інших соціальних виплат, а також обсягами кредитування населення. Шокові зміни одного чи декількох із зазначених індикаторів призводять до збурень у динаміці споживчого попиту.

У табл. 2 наведено результати розрахунку індикаторів оцінювання рівня стійкості сектора домогосподарств за 2008–2017 рр.

Динаміка кінцевих споживчих витрат домогосподарств до ВВП за 2008–2017 рр. відповідала пороговому значенню. Кінцеві споживчі витрати домогосподарств становлять найбільшу частину валового внутрішнього продукту України. Динаміка індикатора зростала у 2008–2013 рр., після 2014 р. спостерігається незначне його скорочення, що пов'язано з нестабільною економічною ситуацією в країні.

Таблиця 2

Динаміка індикаторів оцінювання рівня стійкості сектора домогосподарств України за 2008–2017 рр.

Індикатор	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Кінцеві споживчі витрати домогосподарств до ВВП (%)	62.53	64.34	63.01	66.07	67.64	71.46	70.63	66.23	64.75	64.40
Частка кредитів домашніх господарств у сукупних валових кредитах (%)	38.21	33.35	28.60	25.09	23.01	21.24	20.69	17.81	16.35	17.13
Частка домашніх господарств у валовій доданій вартості (%)	17.08	17.68	18.25	19.30	21.70	22.52	22.08	22.87	22.24	22.37
Частка наявних доходів домогосподарств у валових наявних доходах (%)	66.49	71.78	76.49	75.07	79.21	80.37	73.18	66.82	63.65	65.45
Коефіцієнт доступності житла (%)	10.6	10.1	9.7	6.5	6.8	7.4	4.6	5.0	6.3	6.5
Витрати домогосподарств на кінцеве споживання на душу населення (грн)	1636	1260	1479	1876	2082	2298	2467	3068	3612	4511
<i>Прожитковий мінімум, грн</i>	<i>633</i>	<i>669</i>	<i>769</i>	<i>941</i>	<i>1073</i>	<i>1147</i>	<i>1218</i>	<i>1218</i>	<i>1378</i>	<i>1700</i>
Співвідношення кредитів і позик на житлову нерухомість домашніх господарств до сукупних валових кредитів	51.13	55.02	52.84	48.41	33.66	29.07	34.16	34.43	36.89	25.81

Джерело: розраховано та систематизовано автором за [14; 15].

Частка кредитів домашніх господарств у сукупних валових кредитах відповідала пороговому значенню у 2014–2017 рр., що свідчить про задовільний рівень кредитування. Високе значення індикатора в 2008 р. пов'язано з високою вартістю кредитів в іноземній валюті через зміну валютного курсу з 4.86 грн за 1 дол. США у жовтні 2008 р., до 8 грн за 1 дол. США у грудні. Після 2008 р. динаміка індикатора поступово знижувалась.

Частка домашніх господарств у валовій доданій вартості за 2008–2017 рр. не відповідала пороговому значенню. Сектор домогосподарств виступає власником і постачальником економічних ресурсів, проте, його внесок у створення ВВП порівняно з іншими інституційними секторами є невеликим. Аналіз динаміки частки валової доданої вартості сектора домогосподарств свідчить про зростання індикатора за 2008–2017 рр. на 5.29 %.

Показник наявних доходів відображає доходи, що залишилися в розпорядженні домогосподарств після вирахування податків та обов'язкових платежів. Частка наявних доходів домогосподарств у валових наявних доходах (ВНД) за 2008–2017 рр. відповідала пороговому значенню, що свідчить про високу частку сектора у формуванні ВНД.

Коефіцієнт доступності житла за 2008–2017 рр. не відповідав пороговому значенню, що свідчить про недостатній рівень доходів населення на придбання житла у відповідний термін (3 роки). Найнижче значення індикатора зафіксовано в 2014 р. (4.6 %), а найвище – у 2008 р. (10.6 %).

Витрати домогосподарств на кінцеве споживання на душу населення за 2008–2017 рр. не відповідали пороговому значенню. Зростаюча динаміка індикатора свідчить про розрив між прожитковим

мінімумом та витратами населення на забезпечення своєї життєдіяльності. Також варто зазначити, що за 10 років населення України скоротилось на 3 млн 788 тис. Найбільшою причиною цього є відтік робочої сили закордон: тільки у 2017 р. близько 430 тис. 290 громадян виїхали на заробітки за межі України [16].

Співвідношення кредитів і позик на житлову нерухомість домашніх господарств до сукупних валових кредитів за 2008–2016 рр. відповідало пороговому значенню, крім 2013 та 2017 рр., що було пов'язано з нестабільною політичною та економічною ситуацією в країні.

У 2008–2017 рр. з 7 індикаторів лише 2 відповідали пороговим значенням: динаміка кінцевих споживчих витрат домогосподарств до ВВП, частка наявних доходів домогосподарств у валових наявних доходах. У 2014–2017 рр. пороговому значенню відповідав індикатор "частка кредитів домашніх господарств у сукупних валових кредитах"; у 2008–2012 рр. та 2014–2016 рр. – індикатор співвідношення кредитів і позик на житлову нерухомість домашніх господарств до сукупних валових кредитів. Зазначені результати оцінювання рівня стійкості сектора домогосподарств свідчать про незадовільний рівень стійкості цього сектора та про його неспроможність у довгостроковій перспективі протидіяти шоківим впливам.

У 2008–2017 рр. основними причинами появи шоківих впливів були: світова фінансово-економічна криза (2008–2009 рр.); фінансово-політична криза в Україні (2013–2015 рр.); окупація та анексія АР Криму (2014 р.); втрата контролю над частиною територій Луганської та Донецької областей (2015–2017 рр.).

Аналізуючи рівень стійкості сектора домогосподарств, варто розглянути індекс поточної економічної спроможності, який розраховується центром Разумкова з грудня 2013 р. Індекс характеризує купівельну спроможність населення та економічну стійкість домогосподарств, під якою розуміють здатність до життєдіяльності за умови втрати джерел поточного доходу впродовж певного періоду часу [17]. Цей індекс розраховується щомісяця на базі згрупованих у 4 секції показників: заробітна плата і мінімальні соціальні стандарти; диспропорції у доходах і заборгованості; заощадження і доступність грошових ресурсів; демографія і зайнятість. За еталонні значення взято дані індексу з грудня 2013 р. Припускається, що на той час макроекономічні показники характеризувалися відносною стійкістю і перебували під незначним впливом зовнішніх факторів. Динаміку індексу поточної економічної спроможності у 2013–2017 рр. зображено на *рис. 1*.

Індекс поточної економічної спроможності у 2013–2015 рр. знизився на 0.27. Причиною спадної динаміки стали такі шоківі впливи: девальвація національної валюти; скорочення рівня ВВП та обсягу товарообороту в країні; зниження темпів приросту наявних доходів домогосподарств; зростання розриву між мінімальною заробітною платою та прожитковим мінімумом; скорочення рівня заощаджень домогосподарств; економічна рецесія.

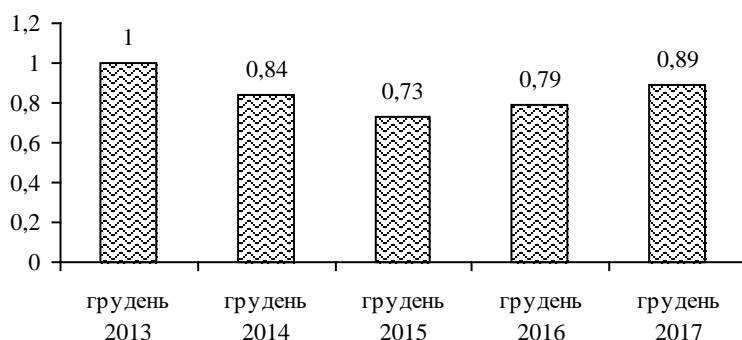

Рис. 1. Динаміка індексу поточної економічної спроможності у 2013–2017 рр.

Джерело: складено і систематизовано автором за [17].

Упродовж 2015–2017 рр. значення індексу поточної економічної спроможності зросло на 0.16. До причин такого зростання варто віднести: підвищення мінімальної заробітної плати; запровадження системи субсидій; скорочення заборгованостей з виплати заробітної плати та сум з оплати житлово-комунальних послуг.

Забезпечення стійкості сектора домогосподарств потребує впровадження ефективної інституційної системи. У широкому розумінні інститути – це сукупність створених людьми формальних та неформальних правил, які встановлюють межі діяльності економічних суб'єктів [18, с. 14]. У взаємодії формальних та неформальних інститутів визначальне місце повинно відводитись державі, завданням якої є оптимальне їх поєднання для ефективного функціонування та розвитку.

Держава, враховуючи високий ступінь її втручання у сучасне економічне життя, виступає двояким джерелом його змін. З одного боку, державне втручання може пом'якшувати коливання ринкової кон'юнктури, які загрожують, наприклад, кризою перевиробництва, а з іншого, – може покращувати нормальні умови економічного життя. Через винятковість свого становища держава є монополістом, який одночасно забезпечує стійкість національної економіки та формує небезпеку реалізації не суспільних, а групових чи особистих інтересів. Держава забезпечує стійкість економіки у взаємодії президента країни, законодавчих та виконавчих органів влади.

Одним з критеріїв, що визначає ступінь розвитку та стійкості національної економіки, є інституційне забезпечення. Інституційне забезпечення характеризує стан розвитку інститутів, органів влади, державних і недержавних організацій. Для оцінки інституційного забезпечення стійкості сектора домогосподарств необхідно визначити основні критерії оцінювання (рис. 2).

Рис. 2. Оцінювання інституційного забезпечення стійкості сектора домогосподарств

Джерело: складено і систематизовано автором.

Інституційне забезпечення стійкості сектора домогосподарств представлено такими органами державної влади, як Пенсійний фонд України, Фонд соціального страхування України, Міністерство юстиції України, Державна служба зайнятості України, Міністерство соціальної політики України. Зазначені органи державної влади здійснюють відповідні заходи (рис. 3).

Рис. 3. Заходи інституційного забезпечення стійкості сектора домогосподарств

Джерело: складено і систематизовано автором.

У Законі України "Про основи національної безпеки України" визначено засади державної політики, які спрямовані на забезпечення стійкості сектора домогосподарств: створення конкурентоспроможної,

соціально орієнтованої ринкової економіки та забезпечення зростання рівня життя і добробуту населення. Причинами низького рівня стійкості сектора домогосподарств є:

- неефективна політика держави щодо підвищення рівня трудових доходів працівників;
- неефективність заходів з подолання бідності населення;
- неефективне управління соціальним захистом населення;
- нераціональний розподіл наявного доходу домогосподарств (між споживанням та заощадженням);
- демографічна проблема.

Відтак, важливими елементами державного регулювання економіки є формальні інститути (наприклад, нормативно-правові акти), соціально-економічна суть яких, з точки зору забезпечення стійкості економіки, виявляється низкою впливів:

- інтегруючий вплив інститутів, які, сприяючи консолідації ресурсів суб'єктів економічної діяльності, забезпечують цілісність не лише економіки, але й єдність усього суспільства;

- інформаційний – виявляється у процесі збирання, обробки та передання спеціалізованої економічної інформації, необхідної як для діяльності суб'єктів господарювання, так і для забезпечення неперервності суспільного виробництва;

- орієнтаційний – виражається у тому, що інститути виступають інструментами, які спрямовують суб'єктів економічної діяльності курсом, найбільш пріоритетним для суспільства та країни, і намагаються призупинити діяльність суб'єктів господарювання, що мають або можуть мати негативні наслідки в процесі своєї діяльності.

Зазначені впливи інститутів сприяють стійкості економіки, її здатності певною мірою пом'якшувати прояви кризових явищ шляхом урегулювання економічних, суспільно-політичних, соціальних суперечностей. До основних законодавчих актів, які формують правову основу інституційного забезпечення стійкості сектора домогосподарств, належать Закони України: "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування", "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", "Про пенсійне забезпечення", "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності", "Про зайнятість населення".

Основними проблемами поточного стану інституційного забезпечення стійкості сектора домогосподарств є недосконалість деяких законодавчих актів та їх невідповідність реальній соціально-економічній ситуації в країні. Наприклад, прожитковий мінімум на 01.01.2019 становив 1853 грн, а розмір мінімальної пенсії – 1497 грн, тобто на 356 грн менше. При гарантуванні соціальної захищеності пенсіонерів доречно було б розмір мінімальної пенсії підняти хоча б до рівня прожиткового мінімуму.

Також важливим завданням системи пенсійного забезпечення України має стати ліквідація розриву між розміром мінімальної пенсії та мінімальної заробітної плати. За 2017–2018 рр. темп приросту для мінімальної заробітної плати становив 16.34 %, а для мінімальної пенсії – 3.09 %. У такій ситуації державі доречно було б для початку забезпечити пропорційне зростання мінімальної пенсії разом із збільшенням мінімальної зарплати.

Висновки. Таким чином, рівень стійкості сектора домогосподарств є незадовільним. Лише 2 індикатори з 7 відповідали пороговим значенням у 2008–2017 рр. Запропонований набір індикаторів до визначення рівня стійкості сектора домашніх господарств з використанням порогових значень значною мірою дає змогу оцінити дію шоків впливів на відповідний сектор і на цій основі розробляти заходи попередження про несприятливі й загрозові тенденції економічного розвитку.

Результати аналізу інституційного забезпечення стійкості сектора домогосподарств свідчать про наявність таких проблем, як: неефективна діяльність органів державної влади в умовах соціально-економічної нестабільності; недостатня узгодженість центрів функціональної відповідальності між державними органами та інститутами забезпечення стійкості сектора домашніх господарств; недосконалість деяких законодавчих актів, які не є оптимальними для значної частки сектора домашніх господарств.

На основі проведеного дослідження доцільно запропонувати шляхи підвищення рівня стійкості сектора домогосподарств, реалізацію яких має забезпечити держава:

- підвищення розміру неоподаткованого мінімуму доходів громадян;
- встановлення оптимальних ставок оподаткування доходів;
- встановлення обґрунтованих пільг з оподаткування доходів;
- забезпечення державної підтримки іпотечного кредитування для населення;
- реформування системи соціального захисту.

Перспективи подальших наукових досліджень у цьому напрямі пов'язані з обґрунтуванням механізмів фінансового забезпечення соціальних гарантій домогосподарств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Товстиженко О. В. Фінансова спроможність домогосподарств в контексті нагромадження та оптимізації їх доходів та витрат. *Економіко-правова парадигма розвитку сучасного суспільства*. 2018. № 2. С. 1-7.
2. Мінц О. Ю. Механізми формування та використання фінансів домогосподарств в Україні. *Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property*. 2017. №15. С. 226-231.
3. Тарасюк М. В. Функції фінансів домогосподарств у ринковій економіці посткризового періоду. *Економічний вісник університету*. 2013. № 21(1). С. 230-235.

4. Кізима Т. О. Управління фінансами домашніх господарств: теоретико-прагматичні аспекти. *Світ фінансів*. 2017. № 4 (21). С. 22-33.
5. Федуняк І. О., Гурська І. С. Роль сільських домогосподарств у розвитку економіки України. *Агросвіт*. 2016. № 6. С. 8-11.
6. Котис Н. В. Оцінка інституційного забезпечення розвитку сектора домогосподарств. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. № 6 (1). С. 51-55.
7. Бойко А. В. Механізми забезпечення стійкості економіки України до глобальних викликів і ризиків сучасності. *Економіка та управління національним господарством*. 2014. № 3 (46). С. 34-41.
8. Штундер І. О. Природа стійкості соціальної сфери в умовах шокових впливів. *Економіка та суспільство*. 2017. №11. С. 11-16.
9. Busby J., Smith T. The creation of a household resilience index using limited data from the IGAD region. Technical Report Series № 1: Measuring Resilience in the Horn of Africa. University of Texas, Austin, 2014. 24 p.
10. Наказ Державної служби статистики України "Класифікація інституційних секторів економіки України" від 03.12.2004 № 378. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/klasf/st_kls/op_kise_2016.htm.
11. Крючкова І. В. Економіка України: шокові впливи та шлях до стабільного розвитку: монографія. Київ: Ін-т екон. та прогнозів. НАН України, 2010. 480 с.
12. OECD Home. Economic resilience: Vulnerability indicators. 2017. URL: <https://www.oecd.org/eco/growth/economic-resilience.htm>.
13. Наказ Міністерства економіки України "Методика розрахунку рівня економічної безпеки України": затверджено 19.10.2013. № 1277. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii>.
14. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://index.minfin.com.ua>.
15. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
16. Щороку близько 1 млн українців емігрують з країни. Ukr. Media. 12.01.2019. URL: <https://ukr.media/ukrain/383274>.
17. Індекс поточної економічної спроможності: комплексна оцінка соціально-економічної ситуації в Україні. Київ: Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, 2017. 44 с.
18. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки. Київ: Основи, 2000. 198 с.

Стаття надійшла до редакції 23.01.2019.

Shkuropadska D. Resilience of the household sector.

Background. At present, the issues of functioning and development of the household sector are not sufficiently studied in the economic literature. Insufficiently investigated institutional aspects of households' livelihoods and their potential in ensuring the resilience of the national economy.

The aim of the study is to assess the level of resilience of the household sector and the analysis of institutional support that will justify ways to increase its level of resilience.

Materials and methods. Theoretical and methodological basis of the research is general scientific and special methods of scientific knowledge, the application of which allowed to achieve the set goal.

Research. In the analysis of the resilience level of the household sector, seven indicators will be calculated: final consumer expenditure of households to GDP, share of household loans in gross gross loans, share of households in gross value added, share of households' disposable income in gross disposable income, housing availability ratio, costs households in the final consumption per

capita, the ratio of loans and loans to residential real estate households to total gross loans. The level of resilience in the household sector is unsatisfactory. Only 2 indicators out of 7 corresponded to the threshold in 2008-2017. An analysis of institutional support for the resilience of the household sector shows that such problems exist as: ineffective government bodies in the conditions of socioeconomic instability; lack of coordination between centers of functional responsibility between state institutions and institutions for ensuring the resilience of the household sector; the imperfection of some legislative acts that are not optimal for a significant share of the household sector.

Conclusion. *On the basis of the conducted research it will be advisable to propose ways to increase the level of resilience of the household sector, which the state must ensure: increase the size of the untaxed minimum income of the Gromadians; introduction of optimal trafficking codes; establishment of reasonable grounds for tax deductions; to provide state support to mortgage lending for the population; reform of the social protection system.*

Keywords: household sector, resilience of the household sector, institutional provision, shock influences.national economy.

REFERENCES

1. Tovstyzhenko, O. V. (2018). Finansova spromozhnist' domohospodarstv v konteksti nahromadzhennya ta optymizatsiyi yikh dokhodiv ta vytrat [Financial capacity of households in the context of accumulation and optimization of their income and expenses]. *Ekonomikopravova paradyhma rozvytku suchasnoho suspil'stva – Economic and legal paradigm for the development of modern society*, 2, 1-7 [in Ukrainian].
2. Mints, O. YU. (2017). Mekhanizmy formuvannya ta vykorystannya finansiv domohospodarstv v Ukrayini [Mechanisms for the formation and use of households finance in Ukraine]. *Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property*, 15, 226-231 [in Ukrainian].
3. Tarasyuk, M. V. (2013). Funktsiyi finansiv domohospodarstv u rynkoviy ekonomitsi postkryzovoho periodu [Functions of households finance in a market economy of post-crisis period]. *Ekonomichnyj visnyk universytetu – Economic Herald of the University*, 21(1), 230-235 [in Ukrainian].
4. Kizyma, T. O. (2017). Upravlinnya finansamy domashnikh gospodarstv: teoretyko-prahmatychni aspekty [Household Finance management: Theoretically-Pragmatic Aspects]. *Svit finansiv – Svit finansiv*, 4 (21), 22-33 [in Ukrainian].
5. Fedunyak, I. O., & Hurs'ka I. S. (2016). Rol' sil's'kykh domohospodarstv u rozvytku ekonomiky Ukrayiny [The role of rural households in the development of the Ukrainian economy]. *Ahrosvit – AgroSvit*, 6, 8-11 [in Ukrainian].
6. Kotys, N. V. (2016). Otsinka instytutynoho zabezpechennya rozvytku sektoru domohospodarstv [Assessment of institutional support for the development of the household sector]. *Ekonomichnyy visnyk Zaporiz'koyi derzhavnoyi inzhenernoyi akademiyi – Economic bulletin of the Zaporizhzhya State Engineering Academy*, 6 (1), 51-55 [in Ukrainian].
7. Boyko, A. V. (2014). Mekhanizmy zabezpechennya stiykosti ekonomiky Ukrayiny do hlobal'nykh vyklykiv i ryzykiv suchasnosti [Mechanisms for ensuring the sustainability of the Ukrainian economy to global challenges and risks of the present]. *Ekonomika ta upravlinnya natsional'nym hospodarstvom – Economics and management of the national economy*, 3 (46), 34-41 [in Ukrainian].
8. Shtunder, I. O. (2017). Pryroda stiykosti sotsial'noyi sfery v umovakh shokovykh vplyviv [Nature of sustainability of the social sphere in conditions of shock influences]. *Ekonomika ta suspil'stvo – Economics and Society*, 11, 11-16 [in Ukrainian].
9. Busby, J., & Smith, T. (2014). The creation of a household resilience index using limited data from the IGAD region. Technical Report Series № 1: Measuring Resilience in the Horn of Africa. University of Texas, Austin [in English].

10. Nakaz derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrayiny "Klasyfikatsiya instytutsiynykh sektoriv ekonomiky Ukrayiny" vid 03.12.2004 № 378 [Order of the State Statistics Service of Ukraine "Classification of institutional sectors of the economy of Ukraine" from 03.12.2004 № 378]. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/klasf/st_kls/op_kise_2016.htm [in Ukrainian].
11. Krjuchkova I. V. (2010). *Ekonomika Ukrainy: shokovi vplyvy ta shljah do stabil'nogo rozvytku* [Economy of Ukraine: shock impacts and the way to sustainable development]. Kyiv: In-t ekon. ta prognov. NAN Ukrainy [in Ukrainian].
12. OECD Home. Economic resilience: Vulnerability indicators. 2017. Retrieved from <https://www.oecd.org/eco/growth/economic-resilience.htm> [in English].
13. Nakaz Ministerstva ekonomiky Ukrayiny "Metodyka rozrakhunku rivnya ekonomichnoyi bezpeky Ukrayiny": zatverdzheno 19.10.2013. № 1277 [Order of the Ministry of Economy of Ukraine "Methodology for calculating the level of economic security of Ukraine": zatverdzheno 19.10.2013. № 1277]. Retrieved from <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii> [in Ukrainian].
14. Ofitsiyny veb-sayt ministerstva finansiv Ukrayiny [Official website of the Ministry of Finance of Ukraine]. Retrieved from <http://index.minfin.com.ua> [in Ukrainian].
15. Ofitsiyny veb-sayt derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrayiny [Official website of the State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
16. Shchoroku blyz'ko 1 mln. ukrayintiv emihruyut' z krayiny [Every year about 1 million Ukrainians emigrate from the country]. Ukr. Media. 12.01.2019. Retrieved from <https://ukr.media/ukrain/383274> [in Ukrainian].
17. Indeks potochnoyi ekonomichnoyi spromozhnosti: kompleksna otsinka sotsial'no-ekonomichnoyi sytuatsiyi v Ukraini [The Index of current economic capacity: a comprehensive assessment of the socioeconomic situation in Ukraine] (2017). Kyiv: Ukrayins'ky tsestr ekonomichnykh i politychnykh doslidzhen' imeni Oleksandra Razumkova [in Ukrainian].
18. Nort, D. (2000). *Instytutsiyi, instytutsiyina zmina ta funktsionuvannya ekonomiky* [Institutions, institutional change and functioning of the economy]. Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].